

Iudita Călușer, *Episcopia greco-catolică de Oradea. Contribuții monografice*, Editura Logos' 94, Oradea, 2000, 428 p.

Perioada de după Revoluția din Decembrie 1989 a generat noi și mari posibilități (nevalorificarea lor completă nu înseamnă că nu există) în multiple planuri, inclusiv al cercetării științifice.

Totalitarismul comunist s-a exercitat, în egală măsură, asupra vieții și conștiinței individuale, ca și asupra accesului la adevăr. Societății comunicate i se propuneau noi adevăruri sau se recunoșteau formal adevăruri mai vechi, însă atât de mutilate sau falsificate încât își pierdeau orice contact cu esența primară. În cercetarea istoriografică se dăduse frâu liber imaginației și imposturii în ceea ce privește teme ca istoria mișcării muncitorești, a Partidului Comunist din România, pentru a se institui roluri politice care n-au fost niciodată interpretate și personalități care nu aveau nici o semnificație. În paralel, menținându-se un sistem politico-ideologic declanșat abuziv, au fost trecute la index alte subiecte. Între acestea, istoria Bisericii Române Unite cu Roma, Greco-Catolică. Actul desființării samavolnice din 1948, urmat de violențele duse până la crimă împotriva clerului și a credincioșilor, a fost asociat cu o aruncare în obscuritate a timpului istoric și spiritual real al acestei instituții și al acestui segment de populație românească, aceasta când nu s-a procedat la situarea lor în deriziune sau trădare.

În acest context, cercetarea istorică actuală (postrevoluționară), având ca obiect istoria Bisericii Greco-Catolice, se legitimează și din două puncte de vedere particulare în raport cu obiectul altor investigații: pe de o parte, necesitatea de a continua abordarea științifică a acestui subiect, după decenii de interdicere, și, pe de altă parte, de a pune adevărul la locul meritat, degajându-l de falsuri, de ignorare deliberat construită și de resentimente.

Dieceza Greco-Catolică de Oradea a beneficiat (după o întrerupere de aproape șase decenii: monografia lui Iacob Radu a apărut în 1932), spre lauda cercetătorilor locali, de câteva abordări semnificative. După contribuțiile temeinice ale lui Blaga Mihoc în acest domeniu, o nouă carte vine să reazeze un capitol de istorie națională în dimensiunile ei firești. Iudita Călușer, cercetător la Muzeul Țării Crișurilor, a realizat și tipărit în 2000, la Editura orădeană Logos' 94, o documentată și echilibrată monografie a diecezei orădene sub titlul *Episcopia Greco-Catolică de Oradea. Contribuții monografice*. (428 p.)

Dintr-o modestie care-i face cinste, autoarea a evitat să-și definească exact profilul lucrării, lăsând pe seama criticii de specialitate și a cititorilor

să decidă. În fapt, este o istorie complexă a Diocezei Greco-Catolice orădene, urmărită în evoluție istorică și din perspective multiple: organizatorică, instituțional-teologică și culturală, național-politică. Suprafața temporală avută în vedere de către autoare este amplă: de la 1692, din preajma constituirii Diezezei, și până la actul desăvârșirii unității naționale (cu câțiva ani peste, în cazul prezentării Episcopiei de la Hajdudorog), în care se regăsesc evenimentele esențiale ale devenirii noastre naționale și religioase.

Lucrarea este formată din șase părți dispuse, din punctul de vedere al conținutului printr-o asociere a principiului cronologic cu principiul tematic, astfel încât decupările contribuie la realizarea unei imagini de ansamblu unitare. Autoarea a optat pentru o organizare utilă și coerentă a materialului (putea, cum s-a procedat în alte lucrări cu caracter similar, să organizeze prezentarea pe felii temporale, repetând aceeași structură în cadrul fiecărui nivel temporal de abordare) așa că, din îmbinarea celor două tipuri de abordare, s-a obținut un volum de rezistență, dinamic și bine articulat.

Din înseși titlurile capitolelor (unele capitole ce rezultă și subcapitole) se deduce atât suprafața largă a cercetării întreprinse de către Iudita Călușer, cât și cuprinderea acelor probleme care definesc locul și rolul instituției episcopatului, cu conotații culturale, sociale și politice, în istoria națională: I. *Structura ierarhico-organizatorică a Episcopiei Greco-Catolice de Oradea*, II. *Situația demografică*, III. *Instruirea preoților din Eparhia Oradea*, IV. *Vocația spirituală și implicarea socială a preoților*, V. *Activitatea politică și națională a preoților din Diezeza de Oradea*, VI. *Asociații. Biblioteci. Fundații*.

Compartimentările nu sunt rigide, pentru că înseși procesele înfățișate s-au caracterizat prin întrepătrunderea lor, motiv pentru care unele subcapitole sunt gândite în continuitate: *Preotul și comunitatea* (din capitolul IV) cu *Activism național* (din capitolul V)

În continuarea acestor capitole fundamentale se situează o secvență de *Concluzii* și 13 anexe. Utilitatea lucrării sporește printr-un indice de nume și de localități. Un rezumat în limba franceză oferă cercetătorului, cititorului străin posibilitatea de a accede la problematica, informațiile și interpretarea conținute.

Bibliografia selectivă, așezată la începutul cărții, cuprinde 230 de titluri-volume și studii redactate în limbile română, latină și maghiară, elaborate între 1806 și 1997.

Se cuvine să numim, sintetic, câteva dintre meritele acestei întreprinderi științifice. Mișcându-se într-o problematică largă și complexă, realizând o investigație de adâncime în documentele de arhivă și în alte surse de informare, autoarea nu a lăsat niciodată impresia sufocării demersului

său sub material, iar demonstrația e clară, argumentată continuu, fără a fi paralizată de surplusuri de citate. Organizarea materialului permite celui interesat să descopere, fără dificultate, problema urmărită. Un indice de localități și onomastic înlesnește același acces la text (în ce ne privește, suntem pentru separarea celor două categorii de nume). Ipoteza unui partizanat religios nu se susține, pentru că Iudita Călușer a înțeles să facă act de cercetare științifică, fără a părtini și fără a urî, una dintre declarațiile de principiu ale autoarei mărturisind solidaritatea cu un principiu general creștin, în defavoarea unor limitate compartimentări de cult: "Fără a exagera rolul jucat de una din confesiunile românești și a minimaliza pe cealaltă, considerăm că viitorul aparține concepției teologice ecumenice care consideră că: "... nici catolicismul, în esența lui nu e un fenomen pur occidental, nici ortodoxia în esența ei nu e un fenomen exclusiv răsăritean. Ele pot părea fenomene locale numai ochiului ce nu e în stare să sesizeze fondul creștin esențial pe care-l posedă în comun. Care fond nu e nici răsăritean, nici apusean, ci pur și simplu creștin"

Treptat, dar ferm, după anii de interdicție, Biserica Unită cu Roma Greco-Catolică reintră atât în conștiința țării, cât și în interesul cercetării istoriografice. Cartea Iuditei Călușer, o expresie a acestor mutații, se impune prin temeinicia informațiilor, coerența dispunerii și analizei materialului, veridicitatea și echilibrul concluziilor.

Corneliu CRĂCIUN